

**KUVEYT SORUNU SONUNDA ORTADOĞU'DA GELİŞMELER VE
TÜRKİYE CUMHURİYETİNE ETKİLERİ**

Y. Doç. Dr. Samir SALHA (*)

I- GİRİŞ: SAVAŞIN ÇELİŞKİLERİ

Uluslararası politika stratejileri, başlıca üç hedefe yöneliktir: Egemenlik alanını genişletmeyi ve üstün durumda olmayı esas tutan politikalar, uluslararası sorunlarda devletin ağırlığını ortaya koyan ve etkinlik gücünü belirleyen stratejiler, statu quo politikasının aksiyon gerekçesi ise, yerleşmiş düzenin devam ettirilmesidir(1).

Diplomasi ve kuvvet dış politikanın aletleridir. Uluslararası ilişkilerde, diplomasi "kadife eldiven", kuvvet "demir el"dir.

İkinci dünya savaşı'ndan sonra çeşitli sosyal bilim kollarında, uluslararası politikayla ilgili teoriler kurulmuştur. Savaşlar ve uluslararası anlaşmazlıklar, kuvvet kutupları ve kuvvetler dengesi nasyonalizm ve emperyalizm, kolektif güvenlik, barışçı çözüm yolları, uluslararası organizasyon, dış politika kararları ve silâhsızlanma konularındaki yeni teoriler, uluslararası politikaya değişik açılardan ışık tutmuştur.

Teori böyle olmakla birlikte, fiiliyatta bambaşka durumlar ortaya çıkmakta ve teori ile fiiller arasında çelişki açıkça görülmektedir.

(*) Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Umumi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Bahsettiğimiz uluslararası politikanın yeni yaklaşımları, dış politikanın çağdaş ve modern disiplinleri, uluslararası hukukun genel teorileri ile gönümüzde cereyan eden bazı siyasi, diplomatik ve Uluslararası Hukuk örnekleri ile çelişki içinde değil midir?

2 Ağustos 1990 tarihinde Irak'ın Kuveyt'i işgal ve sonradan ilhak etmesiyle birlikte, zaten kargaşa içinde olan Ortadoğu, bu taaruzla birlikte daha da karışık bir hale gelmiştir.

Bu savaş son kırk yılda Ortadoğu'da ve dünyanın çeşitli yerlerinde çıkan sayısız savaşlardan farklı olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere otuz ülkenin "fiilen" bu savaşın içinde olması, ayrıca Birleşmiş Milletlerin (BM) blok halinde Irak'a karşı cephe alması, nihayet olayın stratejik ve ekonomik bakımdan dünyanın çok hassas bir yerinde cereyan etmesi, bu ve buna benzer nedenler Körfez savaşına uluslararası boyutlar kazandırmıştır. Bu bakımdan savaşın sonuçları Irak'ı ve ABD'yi veya bölgeyi değil bütün dünyayı etkilemiştir.

Körfez savaşı bundan bir yıl önce ABD Başkanı George BUSH'un sözleriyle başlamıştı(2). "Amacımız Irak'ı Kuveyt'ten çıkartmak ve Saddam Hüseyin denen diktatöre gereken dersi vererek onu düşürmektir."

Bizce aradan bir yıl geçmesine rağmen, Körfez savaşı ve sonrası değerlendirildiğinde bazı meseleleri öne çıkartmanın yararları vardır:

1- Körfez savaşının gerçek galibinin kim olduğu, Saddam HÜSEYİN'in bu şekilde daha ne kadar dayanabileceği, elinde kalan toplu imha silahlarını ileride kullanıp kullanamayacağı ve buna benzer sorunların aydınlığa kavuşması gerekmektedir.

2- Savaşın kaçınılmaz bir durum olup olmadığı, yerel, bölgesel ve uluslararası alanda yarattığı önemli sonuçlar nelerdir? Bunun için 45 gün boyunca bütün dünyaya korkulu ve heyecanlı anlar yaşatan bu savaşın birinci yıldönümü olayları ve savaş sonrası gelişmele-

rinin değerlendirilmesine çalışılacaktır.

3- BM'nin Irak'a karşı açtığı savaşın çifte standart bir uygulama şekli taşıyıp taşımadığı, dünyanın başka yerlerinde buna benzer müdahalelerin olup olmadığı araştırılacaktır.

4- Körfez savaşı sırasında ve sonrasında, politikanın nasıl geliştiğini, Türkiye'nin yeni konumunu ve önemini inceleyeceğiz.

5- Son olarak savaş sonrasında beklenenleri, Ortadoğu'nun geleceği ve dünyanın yeni düzeninin nasıl olacağı tartışılmaya çalışılacaktır.

Özetleyecek olursak, araştırmanın merkez noktası "Kuveyt sorunu sonunda Ortadoğu'da gelişmeler ve Türkiye Cumhuriyeti'ne etkileri" olacaktır.

Bu çalışmanın gayesi, ele alınan konunun önemine binaen eleştirel bir gözle irdelenmesi ve tartışmaya açılmasıdır.

II- SAVAŞIN NEDENLERİ

Daha önce belirttiğimiz gibi savaş; 2 Ağustos 1990'da bir takım tarihi, ekonomik ve siyasal sebeplerden dolayı başlamıştır.

"Çöl Fırtınası" Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesine karşı BM Güvenlik Konseyinin kararı ve 30 ülkenin fiili katkısı ile girişilen bir hareket idi. Bu askeri hareketin amacı Kuveyt'in özgürlüğüne kavuşturulması olarak açıklanmıştır.

Bizce gerçek amaç ise, Irak'ın tehlikeli bir şekilde artan büyük askeri gücünü kırmak ve yoketmek, bölgeye ve dünyaya meydan okuyan, onları tehdit eden Irak lideri Saddam HOSEYİN'i ortadan kaldırmaktır.

Aslında Irak-İran savaşında Batı'nın yarattığı canavar olarak nitelendirilen Saddam HOSEYİN'in ileride büyük bir güç olmasından korkan müttefikler, kendi çı-

karları doğrultusunda BM nezinde harekete geçtiler ve Saddam'a karşı büyük bir darbe başlattılar.

Dünün dostları,bugünün düşmanları haline nasıl geldiler: 20 Eylül 1980'de Irak'ın İran'a karşı başlattığı ve 8 yıl süren "Sınır Savaşı" karşılıklı birer milyon insanın ölmesine,iki milyondan fazla insanın yaralanmasına, üç milyon insanın evsiz kalmasına, yine iki ülkede bir trilyon doların üzerinde maddi kaybın meydana gelmesine neden olmuştur.

Bilindiği gibi Irak-İran savaşı boyunca Körfez ülkeleri Batı'nın teşvik, himaye ve gözetiminde, kendi koltuklarını korumak amacıyla, İran tehdidi karşısında Irak'ı cömertçe desteklemek zorunda kaldılar.

Ayrıca Ortadoğu'nun zengin petrol kaynaklarının "fanatik" Batı düşmanı bir rejimin eline geçmesini istemeyen Batılı ülkeler Saddam'ı destekledirler.

Irak lideri,İran savaşından sonra Arap dünyasında önderlik koltuğuna biraz daha yerleşmiş ve savaştan deneyimli, mevcudu bir milyonu aşkın modern silahlarla donanmış bir ordu kazanmıştı(3).

Irak'ın savaşta elde ettiği ikinci kazanç ise, çeşitli ülkelerden rahatlıkla aldığı çok gelişmiş silah sistemleridir.

Batı'nın İran'a karşı Irak'ı yeğlemesi, bu ülkenin savaş içinde kimyasal ve biyolojik silahlar geliştirmesi için gerekli malzemeyi sağlamasını kolaylaştırdı.

Belirtilmesi gereken bir husus da,eski SSCB'nin bölgede, askeri, ekonomik ve stratejik çıkarlarını korumak amacı ile Irak-İran savaşı boyunca aktif ve olumlu politika izlemekten özenle kaçınmış olmasıdır.

Irak 1975 yılından beri dışarıdan edindiği örneklerden yararlanarak kendi başına kimyasal silah üretmeye başladı.

Kaba bir hesaplama Irak savaşından önce en az 70 ton hardal gazı, 6'şar ton da tabun ve sarin gazı ürete-

biliyordu. Irak bu kapasiteyi geliştirmek için yoğun çabalar harcadı. Hedef, menzili 900 kilometreye çıkarılan değişik türden Scud kökenli füzelerdi.

Bu ve buna benzer nedenler, körfez savaşı arifesinde ABD ve müttefik kuvvetleri önemli bir sorunla karşı karşıya bırakmıştır.

Ya Saddam'ın şantajına boyun eğilecek, onun Kuveyt'i yutması sineye çekilecek, ya da bu dev savaş makinasının ve onun pervasız sahibinin yokedilebilmesi için birkaç yüz, hatta birkaç bin Batılının hayatı feda edilecekti(4).

Özetlemek istersek Saddam HOSEYİN'in Kuveyt'i işgal ve ilhakının temel sebepleri ve Irak'a sağlayacağı kazançların başında şu hususlar gelmektedir:

1- Irak'ın Kuveyt Politikası

Hemen bilirtelim ki Iraklıların 1958'den beri Kuveyt'i Irak'a bağlamak girişimleri ipe hevesleri sürekliliğini korumuştur. Kısaca Saddam HOSEYİN döneminde gerçekleşen ilhak olayı sadece bu önderin kişisel kararı değildir. Ulusal bir birikimin, tarihsel bir hazırlığın uygulamasıdır(5).

Irak'a göre Kuveyt hükümeti, Irak'ın Filistin halkının kurtuluş davasını benimseyip, ABD'nin körfezdeki varlığına karşı çıkmasından beri, Arap dünyasını ve özellikle de Irak'ı tehdit eder nitelikte bir politika izlemeye başlamıştır. Yine Irak'a göre Kuveyt, OPEC tarafından kendilerine tahsis edilmiş kotaları aşan bir üretimle, petrol piyasasını doyuran bir komploya girişti(6).

"... Sömürgecilik çağından itibaren Irak ile Kuveyt arasında, 1960-70'li yıllarda kurulmuş olan bağların çözümlenmeyi başarmadığı, Irak ile İran arasındaki savaşın başlaması ile de ortada kalan bir sınır sorunu askıya alınmış bulunmaktaydı. Ayrıca Kuveyt, Irak'ın gerçek milliyetçilik ilkelerine bağlılığını ve Arap kardeşleri ile ilişkilerindeki sorunlarını ele alışın-

daki yöntemlerin soylulugunu sömürmek suretiyle, tasarlanmış ve enine boyuna düşünülmüş bir kemirme politikasını Irak toprakları üzerinde uygulamaya sokmak için bu savaştan yararlanmış ve Irak'ta askeri üsler, petor tesisleri ve tarım işletmeleri kurmaya girişmişti...".

2- Irak'ın Petrol Hakimiyeti(7)

Petrol, Ortadoğu'da ve körfez bölgesinde genelde Arapların elinde önemli bir koz olmuştur. Irak kendi petrolunu karayolu ile ihraç ediyordu. Bu durum ise; bir taraftan Irakı, petrolünü ihraç etmede karayolunu kullandığı ülkeye bir anlamda tâbi kılıyor ve diğer taraftan da üretilen petrolün maliyetinin yükselmesine sebebiyet veriyordu.

Irak'ın Basra Körfezinde geniş bir limanı olsa, daha çok petrolü daha ucuza ihraç edebilirdi.

Başka bir deyişle, Irak işgal ve ilhak ettiği Kuveyt'in kapasitesi ile dünya petrol rezervlerinin %20'sini ele geçirmişti. Dünya piyasalarındaki satış payı da buna yakın olacaktı. Artık Irak, üretim ayarlamalarıyla dünya çapında petrol fiyatları ile istediği gibi oynayabilirdi(8).

3- Irak'ın Askeri Durumu

Irak-İran savaşında Batılı ve Arap ülkeleri tarafından büyük destek gören Irak, askeri açıdan bölgede ve hatta dünyada sayılı bir güç haline gelmişti. Irak, İran ile olan savaşın bitmesinden sonra bile, ordusunu terhis etmemiş ve silah satıcısı devletler için büyük bir pazar olmaya devam etmişti.

4- Irak'ın Ekonomik Durumu

Irak'ın ekonomisi petrole dayanır. Sanayisinin geliştiği söylenemez. İran ile savaş boyunca ve sonrasında gelir kaynaklarının büyük bir bölümü askeri harcamalarda kullanılmıştır. Tarım Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki bölgede yapılır. Fakat tarımın ilkel usuller

ile yapılması sebebiyle, ülke ekonomisinde önemli bir yer tuttuğu söylenemez.

Kriz öncesi Irak ekonomisi büyük bir darbogazda idi. İran ile olan savaşta oldukça ağır bir dış borç yükü altına giren Irak sadece Kuveyt'e 15 milyar Dolar borçlandı Ekonomisi bu borç yükü altında eziliyordu.

Bunun üzerine, Saddam zengin körfez ülkelerinin, bir kısmından esasen hakkı olduğu iddiasıyla toplam olarak kendisine 30 milyar dolar ödenmesini talep etti. Diğer yandan petrol üretiminin kısılarak, varil başına fiyatın 25 dolara yükseltilmesini istedi.

III- SAVAŞA GİDEN YOL

Irak'ın Kuveyt'i ilhak ile ortaya çıkan körfez krizi körfez savaşına dönüştü. Hem de canlı yayın olarak izlenen elektronik bir savaşa. Çizgi film olarak bile çocuklara izletilmesi sakıncalı olarak bir savaş, seyirlik bir gösteri oldu. Yediden yetmiş insanlık, tarihte ilk kez bir savaşı televizyondan evleririnde "video oyunu" gibi izliyordu.

Ayrıca, neresinden bakılırsa bakılsın Irak ile müttefikler arasında çıkan savaş ani, hızlı ve teknolojik niteliği ağır basan bir savaş olmuştur(9).

Körfez savaşını müttefikler kazanmıştı. Irak yenilmemişti, Saddam hâlâ güçlüdür veya bütün gücünü henüz kaybetmiş değildir.

Irak lideri S.HUSEYİN'in hesapsız politikası Kuveyt'in savaş sonunda harap olmasına, 150.000 civarında insanın ölmesine, dünyanın en büyük çevre felaketine uğramasına ve Irak'ın iç savaşın eşigine gelmesine yol açtı.

BM Güvenlik Konseyi 2 Ağustos 1990'dan itibaren krize ilişkin olarak 12 karar aldı. Bu kararların niteliği ambargo konulmasından başlayarak askeri güç kullanma iznine kadar gelişti. Bu kararlar içerisinde en önemli iki tanesi şunlardır:

- 2 Ağustos 1990 tarih ve 660 sayılı karar "Bütün Irak kuvvetleri işgal ettikleri topraklardan derhal ve şartsız geri çekilmelidir"

- 29 Kasım 1990 tarih ve 678 sayılı karar "Irak'ın 15 Ocak 1991 gece yarısına kadar Kuveyt'ten çekilmemesi durumunda Kuveyt hükümeti ile işbirliği yapan bütün ülkelere, BM'nin 660 sayılı kararının uygulanması ve bölgede uluslararası güvenliğin sağlanması amacı ile gerekli bütün yolları kullanma hakkı verildi".

ABD, 5 Ağustos 1990 tarihinden itibaren bölgede askeri yığınaga başladı. Fransa ve İngiltere bölgede kara, deniz ve hava kuvvetleri ile konuşlandılar.

ABD ve müttefik kuvvetler 29 Kasım 1990 tarih ve 678 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı dışında 15 Ocak 1991'den sonra kullanma izni aldıkları askeri hareket yetkisini 17 Ocak 1991'de fiilen kullanmaya başladı.

Müttefikler açısından bu savaşın hedefi, yani savaş sonunda elde edilmesi öngörülen sonuç; Kuveyt'in kurtarılması ve Kuveyt'te meşru yönetimin kurulmasıdır.

Bu hedeflere varmak için müttefiklerin izlediği savaş yönteminin ana hatları şunlardı:

1- Savaşta zafere en kısa zamanda ulaşmak için Irak ordusunun savaş azmini kırmak.

2- Irak'ın askeri gücünü, silah ve destek kaynaklarını imha etmek ya da etkisiz hale getirmek.

3- Savaşta özellikle personel kaybını en düşük düzeyde tutmak.

4- Savaş hukuku kurallarına uygun hareket ederek Iraklı sivillerin ölmelerini ve yaralanmalarını önlemek.

5- Irak'ın savaşı genişletmesine ve bir Arap-İsrail savaşına dönüştürmesine engel olmak.

Irak'ın ana hedeflerini ise şöyle belirtebiliriz:

1- Ülkeyi (Kuveyt dahil) savunmak için başlangıçta ABD ve müttefik hava saldırılarını asgari zayıfla atlamak.

2- İsrail'i kendisine karşı saldırı durumuna sokup müttefik kuvvetlerdeki Arap ülkelerini yanına çekmek suretiyle ittifakın bozulmasını sağlamak.

3- Savaş vesilesiyle Batı ekonomisini sarsmak.

4- Mücadeleyi dünya geneline yaymak.

Savaş gücü analizinde sayısal olarak ABD ve müttefikleri denizde ve havada üstündü. Kara kuvvetleri bakımından ise bir eşitlik sözkonusuydu.

	<u>Asker</u>	<u>Uçak</u>	<u>Gemi</u>
<u>Tank</u>			
Müttefik Güçler	555.000 3.500	1.392	165
Irak Güçleri	1.000.000 4.200	602	70

Askeri hareketin seyrini ve sonuçlarını özetleyecek olursak:

Hava hareketi 17 Ocak 1991 günü başlayıp, 28 Şubat 1991 sabahına kadar devam etmiştir. En önemli sonuçları ise:

1- Irak hava kuvvetleri, hava üsleri ve hava savunma sistemi etkisiz hale getirilmiştir.

2- Kimyasal, bilyolojik ve nükleer tesislerinin çoğu imha edilmiştir.

3- Komuta-kontrol-muhabere sistemleri, askeri üretim ve onarım tesisleri ve lojistik destek hatları büyük hasar görmüştür.

4- Büyük şehirlerin altyapı sistemlerine büyük hasar verilmiştir.

5- Pertol rafinerileri kapasitesinin %80'i imha edilmiştir.

6- Kuvveyt'teki birliklerin lojistik ikmal desteğinin %90'nı engellenmiştir.

7- Irak Cumhuriyet Muhafızlarına %40'a varan zayıyat verdirilmiştir.

Kara hareketi ise, 23 Şubat 1991 günü başlayıp, 28 Şubat 1991 günü Irak'ın yazılı başvurusu ile BM'nin 12 kararını kabul ettiğini açıklamasıyla sona ermiştir.

Harekatın sonunda tarafların kayıp ve hasar bilançosu şöyledir:

Irak: 46 tümen, tank, top ve zırhlı araçların %4'ü, 80.000 esir.

Müttefikler: İse: 90 ölü 116 Yararlı, 5 uçak ve sonuçta:

1- Askeri yönden

1- Müttefikler öngördükleri askeri hedeflerine görünüşte ulaştılar.

2- Irak, Güvenlik Konseyi'nin 12 kararına uyacağını açıkladı.

3- Müttefikler hava, deniz ve karada kesin zafer kazandılar.

4- Irak'ın askeri kuvvetlerinin 3/4'ü, silah sistemlerinin %75'i imha edildi.

5- Irak'ın füze saldırıları ile İsrail'i savaşa çekme planı başarısız kaldı.

6- Kimyasal ve biyolojik silah kullanılmadı.

II- Siyasal ve ekonomik bakımdan (10)

1- BM'nin peşpeşe verdiği kararlar Irak izole edilmiştir. İlk kez, ABD SSCB (o zamanki) ile birlikte hareket etmiştir. Aynı şekilde, Arap dünyasının büyük bölümü Saddam'a karşı cephe almış, müttefiklere asker vererek harekate katılmıştır.

2- ABD tek süper güç olduğunu sergilemiş, bölgede etkinliğini artırmış, Suriye gibi eski düşmanlarını kendi safına çekmiştir.

3- Kriz öncesi yükselmeye yüz tutan petrol fiyatları düşürülerek belli bir düzeyde tutulmuş böylece yeni bir petrol şoku önlenmiştir.

Bilançonun pasif hanesinde de şu noktaları saptamak mümkündür:

1- Irak'a karşı kazanılan askeri zafer neticede, siyasal bir başarıya dönüştürülemedi. Saddam bugün hâlâ iktidardadır ve ülkeye hâkimdir.

2- Irak'ın silahlarını bir kısmı yok edilmekle veya kontrol altına alınmakla beraber, Saddam'ın elinde hâlâ büyük bir askeri güç bulunduğu anlaşılmaktadır.

3- BM'nin uyguladığı ambargo kuşkusuz Irak halkına büyük sıkıntı vermektedir.

Savaşın sonuçlarından bahsederken savaş esnasında "savaş hukuku" kurullarının ihlal edilip edilmediği sorusu akla gelebilir.

Körfez savaşında her savaşta olduğu gibi taraflar birbirlerini savaş hukukuna riayet etmemekle suçladılar (11):

1- İsrail hükümeti, Scud füze saldırılarının sürekli Tel-Aviv gibi yerleşim bölgelerine yapıldığını bildirdi. 1907 tarihli Lahey Anlaşması, savunulmayan kentlere, kasabalara herhangi bir amaçla saldırı yapmayı veya bunları bombalamayı yasaklamıştır.

2- Irak televizyonu 21 Ocak 1991 günü ekranda esir aldığı 7 pilotu göstermiştir. Pilotların hepsi savaşı kınadıklarını ve hükümetlerinin kararlarını hatalı bulduklarını açıklamışlardır. 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi; savaş tutsaklarının insanca muamele görmelerini ve her türlü şiddet ve sindirme eylemlerine karşı korunmalarını emreder.

3- ABD iki nükleer reaktörü imha etmiştir. Halbuki, ABD'nin 1977 tarihinde imzaladığı Cenevre Konvansiyonu'nun 1 nolu protokolü, savaş halinde çevre sağlığına zarar vermemesi için nükleer santral gibi tesislerin bombalanmasını yasaklamış idi.

4- 26 Ocak 1991 günü 7 Irak uçağı İran'a sığınmıştır. İmran savaş sonuna kadar ülkeye iniş yapacak olan Irak ve müttefiklere uçakların savaş sonuna kadar iade edilmeyeceğini açıklanmıştır.İran'ın bu kararı 1907 tarihli Lahey kurallarına uygundur.

5- ABD'nin Irak'ta sivil sığınaca yapmış olduğu ve 400 sivilin ölmesi ile sonuçlanan operasyonu, 1907 tarihli Lahey kurallarına aykırıdır.

IV- SAVAŞ SONRASI İRAK VE ORTADOĞU

Irak'ın ve Arapların savaş sonrası dramatik hali, şimdi kamuoyuna daha açık bir şekilde yansıyor.Bu savaşın tahribatı yakın bir gelecekte bölgede kendini gösterecektir.

Kısacası, savaş sonrası Irak artık eski Irak olmadığı gibi, Ortadoğu da eski Ortadoğu değildir.

Araplar arasında bulunan liderlik, ideolojik, zenginlik-fakirlik, ilericilik-gericilik sürtüşmeleri, S.HUSEYİN'in işlediği "afedilmez hata" yüzünden daha da derinleşmiştir(12)

Şu da tarihi bir gerçektir ki, bugüne kadar Araplar arasında ortaya çıkan askeri ihtilaflara seyirci kalan yabancı güçler, körfez bunalımında tarihin en büyük askeri yığınasını yapıp, Ortadoğu

hakimiyetini de daha da ele geçirmişlerdir.

Rejimini sürdürmek ve eski otoritesinin tekrar kurmak çabasında olan S.HUSEYİN, daha ne kadar dayanabilir?

Savaştan sonra Arap dünyası daha da parçalanmış, umutsuzluğa düşmüş ve ızdırabını sineye çekmiştir.

Saddam'ın "Ya hep, ya hiç" şeklindeki bilinçsiz politikası, büyük bir hizmetle sonuçlandı. Savaştan önce bir soru üzerine S.HUSEYİN, şu yanıtı vermişti: Kuveyt'ten çekilme ihtimali milyonda bir bile değildir(23).

Aslında Saddam'ın körfez savaşı sonucu ABD'ye sağlamış olduğu önemli kazançlar şunlardır: Arapların askeri güçlerini kontrol altında tutması, petrol kaynaklarını tamamen ele geçirmesi, Arapların mali ve ekonomik gücünü en düşük düzeye indirmesi, ABD'yi Ortadoğu'da tek süper güç yapmasıdır.

Ayrıca Zbigniew Brezinski, Beyaz Saray'ın ulusal güvenlik eski danışmanı (1977-1981) şu görüşü ileri sürüyor: Irak'ın durumu ne olursa olsun, İran körfezindeki en büyük bölgesel güç yine İran olacaktır. İran'ın Suudi Arabistan ve Emirliklere karşı tutumu düşmanca olagelmıştır. Bu bakımdan olası bir tehdidi karşılamak için Amerika'nın askeri varlığı gereklidir. Ayrıca Saddam sonrası yeni bir rejim kurulması ve güvenliğin sağlanması gerekirse de Amerika'nın askeri varlığı şart olacaktır(14).

Her şeye rağmen savaşın olabilecek tek olumlu noktası şudur: Kuveyt'in işgali Arapların büyük çoğunluğu tarafından desteklenmedi, buna rağmen Saddam Arapların bir bölümü için, dışarıdan gelen zulme ve baskıya karşı koymayı amaçlayan yeni Arap cesaretinin bir simgesi oldu.

Savaş sonrasında Batılı liderler tarafından, Filistin sorununun çözülmesi gerekliliği sıkça vurgulanmaya başlandı. Manevi ve maddi açıdan büyük tahribata

yolaçan körfez savaşının sonucu şunu gösteriyor; ya bölgenin kanayan yara halini almış olan sorunları ile yakından ilgilenmek gerekecek, ya da buna benzer başka patlamalarla karşı karşıya kalınması göze alınacaktır(15).

Gerçekten de savaş sonrasında Ortadoğu konusu ele alındığında, bölgede daha adil bir ekonomik dengenin kurulması, silahların kontrolü antlaşmalarının gerekliliği, demokrasi ve insan haklarının yararı ve istikrarın sağlanmasında adaletin önemi gündeme getiriliyor.

Yaser ARAFAT'a göre kalıcı bir barış sağlamak için, Ortadoğu'nun yeniden bir barut fıçısı haline gelmesini önleyici tedbirler alınması şarttır. Ortadoğu'nun güvenliği için bölgedeki bütün sorunların çözümlenmesi gerekir. Bu da ancak Uluslararası Hukuk platformunda yapılacak bir anlaşma ile gerçekleştirilebilir(16).

Saddam'ın Kuveyt'i işgal etmesinin belki de Ortadoğu açılmasından en önemli sonucu, İsrail tarafından Filistin'in işgali sorununun tekrar gündeme getirilmesine yol açmış olmasıdır. Nitekim, Saddam körfez savaşının başlanmasından önce kriz esnasında, Kuveyt sorununun Filistin sorunu ile ele alıp çözümlenmesi gerektiğini vurgulamıştı.

Özetleyecek olursak, körfezde silahların susmasından sonra (ki silahların susması henüz kesin değildir) Ortadoğu'da bölgenin temel siyasi, ekonomik ve sosyal sorunları gündeme gelmiştir.

Ortaya çıkan sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1- Bölgenin, en müzmin sorunu olan Filistin meselesi, çözüme ulaşmak için ciddi bir şekilde ele alınmıştır.

2- Lübnan meselesi büyük ölçüde çözüme kavuşmuştur.

3- Arap dünyası bölünmüş vaziyette olup, liderleri

arasında çelişmeler sürüp gitmektedir.

4- Bölge silahlanma yarışına (kimyasal ve bakteriyolojik silahlar dahil) girmiştir.

5- Bölgenin güvenlik dengesi, ABD'nin lehine olmuştur. İsrail ise bu konuda daha fazla önem ve itibar kazanmıştır.

6- Zengin ve fakir Arap ülkeleri arasındaki uçurum daha da derinleşmiştir.

7- Irak'ın geleceği konusunda henüz bir sonuca varılmamıştır. Saddam kalırsa dış müdahalelerin devam edeceği, giderse yerine nasıl bir rejimin ikame edileceği önemli bir sorun olarak ortada durmaktadır.

8- Yakın bir gelecekte de demokrasi, azınlıklar ve insan hakları konuları bölgede istismar konusu yapılmaya devam edilecek gibi görülmektedir.

V- SAVAŞ SONRASI BÖLGESEL ALANDA GELİŞMELER

Bölgesel alanda ilk akla gelen bölgenin güvenlik sorunudur. Körfez savaşından sonra bölgede barış ve onun devamı için gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması, herşeyden evvel orada yaşayan ulusaların iradeleri dışına çıkmıştır. Böyle olmakla beraber, bölge ülkelerinin diğerleri üzerinde egemenlik kurma tutkuları, bölge ülkelerinin sosyo-ekonomik dengesizlikleri, bölge insanını barıştan ve istikrardan yoksun bırakmıştır.

Körfez bölgesindeki, Körfez İşbirliği Konseyi üyesi olan, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman'ın, Irak'ın yalnız Kuveyt'e değil, başarılı olması halinde kendilerine de uzanacak tehlikenin bilinci içinde, bölgede etkin bir güvenlik tedbirlerinin kurulması lüzumlu her zamkinden daha fazla idrak ettikleri kuşkusuzdur. Irak, şimdilik aldığı ağır savaş mağlubiyeti ve onun sonucu iç barışı sağlamadaki zorluğu ve ekonomisini düzeltilmesi için zamana ihtiyacı bakımından uzun bir süre çevresini

tehdit edecek kabiliyette olmayacaktır.

1- Arap-İsrail Sorunu

Arap-İsrail barışı, bölgede istikrarın yerleşmesinde temel unsurdur. Filistin halkına yaşabilecekleri bir yurt sağlanmadıkça ve İsrail'in işgali altındaki toprak meselesi halledilmedikçe bölgede sürekli bir barıştan söz etmek mümkün değildir(17).

2- İran Boyutu

Bölgedeki diğer bir boyut ise İran boyutudur veya Batı'nın deyimiyle "Fanatizm tehlikesi"dir. Her ne kadar İslami dünya görüşünün Körfez ülkelerine yayılması şimdilik önlenmişse de bölgede ortaya çıkan ve etkinlik kazanan İslami Fundamentalist (kökendincilik) akımları İran'ı örnek almaya devam etmektedir.

ABD'nin Irak-İran savaşı boyunca Irak'ı desteklediği ve Müslüman ülke olan İran'a siyasi, askeri ve ekonomik ambargo uyguladığı aşikârdır. Körfez savaşı boyunca bazı Müslüman ülkelerle Hristiyan aleminden ilk defa Müslüman bir devlete karşı işbirliği içinde olması düşündürücüdür.

Dahası Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman DEMİREL, G.BOSH ile Washington'da yaptığı son görüşmede; Fundamentalizm Türkiye'yi tehdit etmez, rahatsız eder"(18) sözü ile bu meselenin önemini vurgulamıştır.

3- Kitle Tahrip Silahları

Kitle tahrip silahları nükleer, kimyasal ve biyolojik mahiyette olanlardır. Bölgedeki tüm devletlerin sahip oldukları kitle tahrip silahlarının men-f ve yayılmasının önlenmesi mümkün değildir. Bu tedbir sadece mağlup olana uygulanmaktadır. Zehirli gaz ve öldürücü mikropların savaşta kullanılmamaları, imalatının yasaklanması veya yayılmasının önlenmesi için 1925 Cenevre Protokolü ve 1972 yılında kabul edilen aynı mahiyetteki silahların geliştirilme ve imalat ve dopolanmalarının yasaklanmasına ve tahrip edilmelerine dair anlaşmalara

Irak da imza koymuştur. Ancak süperler dahil hiçbir ülkenin uymadığı bu anlaşmalara Irak da uymamıştır.

"GIZLI DOSYA" adılı kitapta, Irak'a askeri malzeme sağlayan şirketlerin listesi ürkütücüdür. Bu listede ABD dahil Avrupa ülkelerindeki silah sanayicilerinin her nevi silahın geliştirilmesinde. Irak'a ne gibi yardım ve yatırım yaptıkları görülmektedir. Ayrıca nükleer, kimyasal ve biyolojik silah üretimine ait her türlü malzeme Avrupalı ve ABD'li şirketler tarafından Irak'a satılmıştır.

Askeri mağlubiyeti sebebiyle Irak'ın bu silahları imha edilse bile bu tedbirin bölgedeki diğer Arap ülkelerinde uygulanması zordur. Hele İsrail'e kabul ettirilmesi mümkün değildir.

VI- DÜNYADA YENİ DENGELER

Daha önce söylediğimiz gibi bu savaş, son kırk yılda (2.Dünya Savaşından beri) Ortadoğu'da ve dünyanın çeşitli yerlerinde çıkan sayısız "yerel" ve bölgesel savaşlardan farklı olmuştur. Bu bakımdan savaşın uluslararası boyutları ve etkileri incelenmelidir.

Körfez "depremi", siyasal ve ekonomik dengeleri alt üst etti. Ateş kesildikten sonra, çabalarına rağmen savaş dünyada çok şeyi değiştirmiştir.

Uluslararası alanda savaşın sonuçları şöyle sıralanabilir: (19), (20), (21).

1- Askeri Alanda

ABD ve müttefik ülkelerin bölgedeki ezici gücünün Irak'ı yeneceğinden hiç kimsenin kuşkusu yoktu. Bu konuda düşünülen tek nokta Irak ordusunun ne kadar dayanabileceği ve ABD ile müttefik kuvvetlerine ne kadar kayıp verdireceği idi. Eger Irak kuvvetleri kısa zamanda çökerse savaş nispeten az kayıpla ve süratle şona erebilirdi. Eger Iraklılar direnirse, karşı tarafa büyük kayıplar veririr, petrol tesislerini ateşe verir, dünyada bir terör kampanyası başlatılırsa bunun sonuç-

ları daha vahim oldu.

Herşeye rağmen Saddam'ın Kuveyt'in işgali ve BM kararları konusunda en ufak bir esneklik göstermeyip savaşı göze almasının nedenlerini araştıranlar, doğrusu mantıklı bir gerekçe bulamamışlardır.

Saddam'ın yanıldığı ikinci husus, savaşın başlamasından sonra çok uluslu müttefik kuvvetleri dağıtabileceği düşüncesiydi. Bunu sağlamak için de, Saddam İsrail'e saldıracağını defalarca ve açıkça söylemiştir. Umudu; bu saldırının yolaacağı İsrail misillemesinden sonra, Suriye başta olmak üzere Arap ülkelerinin taraf değiştirmesi ve hatta namlularını Kuveyt'ten Tel-Aviv'e çevirmesi idi.

Sonuç olarak ABD'nin askeri varlığı uzunca bir süre Ortadoğu'daki yaşamın bir parçası olmuştur. Körfezde ABD'nin dostları" için ileride herhangi bir askeri tehdidi karşılamak üzere,askeri varlığının muhafaza edilmesi gerekli görülmüştür.

2- Ekonomik Alanda

Bu savaş dünya ekonomisini sarsmıştır. Birçok ülkede durgunluğu, enflasyonu ve işsizliği körüklemiştir. (Örneğim Irak'a sınırda olan ülkelere Türkiye ve Ürdün). Bu da Kuveyt'in petrol tesislerinin görmüş olduğu zarara bağlanmıştır. Dikkati çeken husus, büyük ekonomik ve mali zararlara rağmen dünya petrol krizine girmemiştir.

3- Siyasal Alanda

Hemen belirtelim ki bu savaşın sonunda ABD dev bir güç haline gelmiştir ve körfez savaşından büyük bir kazançla çıkmıştır. Ortadoğu'da kendi askeri gücünü pekiştirmiş, petrol kaynaklarını denetimi altına almıştır. Bugün Ortadoğu'nun güvenliği ve bölgedeki bütün sorunların çözümü ABD'den istenmektedir. Kısacası ABD, Ortadoğu'nun yeni düzenini kurmaktadır.

Irak yönetimi ateşkesten sonra bu defa ordusunun Kuzey'de ayaklananlar üzerine çevrilmiş ve Ortadoğu'nun en büyük göç dramına sebep olmuştur.

Bunun üzerine Irak'ın kuzeyinde sınırlarımız boyunca geniş bir bölgede sığınmacılar için geçici bir güvenlik bölgesi oluşturulmuştur. O bölgeye onbinlerce müttefik askerleri yığılmıştır.

Bölge-krizinin ne zamana kadar devam edeceği, oluşturulan geçici güvenlik bölgesinin asıl amaç ve görevinin ne olduğu ve bundan fiilen kimlerin faydalandığı henüz bir açıklığa kavuşturulmamıştır.

Nitekim, ABD ziyareti çerçevesinde Başkan G.BUSH'a hitap eden Başbakan S.DEMİREL de önemine binaen sorunu şöyle dile getirmiştir: Gerek Kuzey Irak'ta, gerekse Güney Irak'ta milyonlarca insan yerlerinden olmuştur. Türkiye'ye 440 000 kişi üç günde sığındı. Türkiye Devleti ve milleti üstüne düşen görevi yaptı. Siz Saddaam'ı istemiyorsunuz ama Saddam duruyor. (...) Irak'taki durumunuz tam çıkmazdadır (22).

Savaşın önemli sonuçlarından biri de şudur ki, Uluslararası Hukuk uygulamasında, özellikle BM ve Güvenlik Konseyi'nin kararları açısından çifte standart ve çelişkilerin ortaya çıktığı görülmüştür(23).

Irak'ın Kuveyt'i istilası ve ilhaki üzerine BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi tüm yetkilerini kullanmıştır. Ancak geçmişte ve günümüzde devletlerüstü bir kuruluş olup, amacı dünya barışını korumak olan BM'nin temel niteliklerinin her zaman samimiyetle ve adil bir şekilde uygulandığı söylenemez. Bu duruma en güzel örnek BM'nin ve Batı dünyasının Filistin sorunu karşısındaki duyarsızlığıdır. Kırk yılı aşkın bir süre devam eden Arap-İsrail çatışması karşısında bu örgüt ilgisiz ve etkisiz kalmıştır.

Irak'ı bir silah ambarı haline getiren büyük ülkeler bunu yaparken S.HOSEYİN'in bu silahları ileride hangi amaçla kullanabileceğinin hesabını yapmamış mıydı? Yoksa amacının kolleksiyondan öteye gitmeyeceğini

düşünmüşlerdir?

Kuveyt ile ilgili 660 sayılı kararın serf bir şekilde icra edilmesi, buna karşılık BM'nin 242 ve 338 (Arap-İsrail sürtüşmesinden) 524 (Lübnan-İsrail mücadelesinden) ve 649 (Kıbrıs konusunda) sayılı kararların bir kenara itilmesi çelişki yaratmıyor mu? Mademki uluslararası adaletten bahsediyoruz o halde Irak'a Kuveyt'i işgal ettiği için uygulanan yaptırımların, BM'nin diğer uluslararası sorunlarda almış olduğu kararların da aynı hassasiyetle uygulanması gerekmez mi?

VI- KORFEZ KRİZİ VE TÜRKİYE

Türkiye'nin yıllardan beri sürdürdüğü geleneksel Arap politikası şöyle özetleyebiliriz: Araplar arasındaki sorunlara karışmamak, rejimlerin niteliğine bakmaksızın bütün Arap ülkeleri ile iyi ilişkiler kurmak(24)

Oysa son körfez krizinde görüldü ki Türkiye artık daha aktif, daha kişilikli bir politika geliştirmek istemektedir.

Türkiye'nin körfez krizi ve savaşı sırasında ve sonrasında izlediği politika lehine de ve aleyhine de olmuştur: Bu yeni politika Türkiye'nin bölgedeki konumu, ve üsteleneceği yeni roller ile yakından ilgilidir.

Türkiye bir Avrupa ülkesi olduğu kadar Ortadoğu ülkesidir de. Tarihi, Jeopolitik konumu, savunması ve ekonomisi ile bu bölgede sıkı bağları vardır (25). Bunun üzerine Türkiye, (Irak'ın Kuveyt'e saldırısı ve bu ülkeyi ilhakı), bunalımda tarafını ilk seçen ülkelerden biridir.

Nitekim körfez savaşı sırasında Türkiye, tarafsızlıktan çok aktif ve taraflı bir politika izlemiştir ve bunun öne çıkartılmış yararları vardır:

1- Irak komşularını askeri gücü ile tehdit etmeye devam ettiği sürece, sıranın birgün Türkiye'ye de gele-

cegi ve bunun da Dicle ve Fırat'ın sularının ortaklaşa kullanımı konusunda ortaya çıkabileceği düşünülüyordu.

2- Körfez krizi nedeniyle ABD ile sağlanan dirsek teması Türkiye'ye bir dizi yarar sağlayabilir (askeri yardımın genişletilmesi, iki ülke arasında ticaretin geliştirilmesi, AT ve Batı Avrupa EBirliği'ne (BAB) girmek konusunda, ayrıca özellikle tekstil konusunda kotaların artırılması, Kıbrıs konusunda ABD'nin desteğini sağlaması).

3- Türkiye savaş sonrası kurulacak yeni düzen içinde hem Batılı, hem müslüman kimliği ile önemli bir rol üstlenebilirdi.

KORFEZ KRİZİ KARŞISINDA TÜRKİYE'NİN TUTUMU VE SAVAŞIN ETKİLERİ

Askeri Yönden: Türkiyenin; krizi yaratan ülkeye sınırdaş olması ve stratejik önemi nedeniyle müttefiklere büyük yardımları dokundu:

1- NATO çevik kuvvetten 42 uçak ve 500 personel 6-10 Ocak 1991 tarihleri arasında Türkiye'ye gelerek Erhaç üssünde konuşlandılar.

2- ABD ve Hollanda ikişer PATROIT füze bataryası yolladılar.

3- 18 Ocak 1991 günü TBMM Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması ve bu kuvvetlerin kullanılmalari hususunda hükümete yetki verdi.

4- 18 Ocak 1991 günü 41 ABD F 15 savaş uçağı Incirlik Üssüne indi. Aynı gün Bakanlar Kurulu üslerin kapsamlı kullanılmalariına izin verdi. 18 Ocak 1991 günü Incirlik'ten havalanan 25 savaş uçağı Irak'ı bombalandı.

5- Türkiye, Güneydoğu sınırına 150-200 bir asker yığıdı.

Ekonomik Yönden (26): Körfez krizinin dünyada yarattığı psikolojik ortam ve huzursuzluk Türkiye ekonomisini de bunalıma itmiştir:

1- Türkiye, BM'nin kararlarına uyarak ambargoya katılmış, petrol boru hattını kapatmıştır. Bu kuşkusuz ekonomik bir fatura çıkarttı Türkiye'ye. Ama Türkiye'nin de BM kararlarına karşı çıkması mümkün değildi. Ayrıca bu akılcı bu tutum da olmazdı.

2- Türkiye'nin kriz yüzünden uğradığı bütün ekonomik kayıpların nedenini Irak'a karşı cephe almasına atfetmek de hatadır. Orneğin turizmde ve dış ticarete uğranılan kayıplar (ki yakın-uzak, bütün ilkeler aynı duruma düştü) başka türlü hareket edilmeseydi, gene olacaktı.

3- Türkiye'nin Batı ve Körfez ülkelerinden daha fazla yardım göreceği sanılmıştı. Bu gerçekleşmedi.

Siyasi Yönden: Türkiye açısından, Körfez Savaşı'nın en olumsuz yan etkisi herhalde gene Saddam'ın Kuzey Irak'a giriştiği iacımasız hareket sonucunda, önce "insancıl" sonra da "siyasal" nitelikte ciddi bir sorun ile karşılaşmasıdır.

Gene Türkiye körfez politikası konusunda daha ılımlı davranabilirdi, çünkü:

1- Körfez krizinde ülkemizi doğrudan tehdit eden bir olgu bulunmuyordu. Türkiye bugüne kadar uluslararası platformda birçok konuda olumsuz tavırlara muhatap olmasına, ezcümle AT ve Avrupa Konseyi'nde Yunanistan'ın menfi tavrı, Kıbrıs konusunun AT zemininde Türkiye'nin istekleri doğrultusunda çözümlenmemesine rağmen körfez krizi sırasında gereksiz yere ön safa çıkmıştır.

2- Türkiye Irak hududunu tutmak için 2. Ordusunu takviye ederek tahsis etmiştir. Böylece, savaş çıkması durumunda Türkiye Irak'ın adeta birinci hedefi haline gelebilecekti.

3- Bazı konularda, körfez krizinde taraf olan ülkelerden birinin tek başına aldığı kararlar veya onun çıkarları doğrultusunda hareket etmemeliydi (Örneğin güvenlik bölgesi konusunda).

4- Bazı siyasi konularda, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararı alınmalıydı ve kriz karşısında politikamız ve işbirliğimiz daha geniş ve kapsamlı olabilirdi, örneğin: İncirlik hava üssünün kullanımı halktan üç gün gizlenmiş, Türk Silahlı Kuvvetlerinin demode silahlarla donatıldığı tartışılmaya başlanmış, Türkiye'ye NATO ülkelerince gönderilen füze sistemleri savaşın 36. gününde Türkiye'de konuşlandırılmış, savaş boyunca televizyon ve basının yaptığı yorumlarda isabet oranı düşük olmuştur.

Türkiye savaştan 7 milyar dolar zararla ayrıldı, ancak yüksek teknoloji sergileyen körfez savaşı, Türk ordusunun eksikliklerini hatırlatmak suretiyle modernize etme tedbirlerinin alınması gerektiğini ortaya koymak suretiyle de küçümsenemeyecek bir fayda sağladı.

Ayrıca dış ülkeler gözü ile Türkiye'nin önemi ve konumunu NATO Genel Sekreteri Manfred WÖRNER, Türkiye'ye komşu ülkelerde cereyan eden olayların istikrarlı ve demokratik bir Türkiye'nin ne derece önem taşıdığını ortaya koyduğunu belirterek. Türkiye'nin, BDT'nin güney kanat ülkeleriyle ilişkiler konusunda oynayacağı çok önemli roller bulunduğunu vurguladıktan sonra, "Türkiye bu ülkelere demokrasi ve reform alanlarında yol gösterici olacaktır" dedi(27).

Başka bir görüş de ABD Dışişleri Bakan Yardımcılarından William ROFE tarafından: "Sakin ABD'nin Türkiye'ye bölgede yeni bir rol vermek istediği sanılmasın. Türkiye, rolünü kendi seçer ve belirler. Nitekim olayların gelişimiyle, Ankara ya giderek bölgede önemli bir rol üstleniyor. Biz bu rolü, gerek Türkiye, gerekse bu cumhuriyetler açısından çok olumlu görüyoruz. Bu konuda ABD ile Türkiye arasında bir görüş birliği var. Biz Türkiye'nin bu rolünü destekliyoruz" şeklinde dile getirildi(28).

5- Körfez krizinden ve Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonra Batı basını Türkiye'ye geniş yer verdi. "Türkiye'nin bölgede süper güç" olacağı, "Türkiye'nin hızla değişen Asya'ya Batı'nın nüfuz ve düşüncesinin yayılması için kanal" olduğu, "ekonomik alanda cüce", siyasal alanda dev haline geldiği" belirtildi ve savunuldu.

İngiltere'de yayımlanan "Middle East Economic Digest", Sovyetlerin parçalanmasından sonra bölgede yaşanan gelişmeleri şu şekilde değerlendirmektedir (29):

"Eski komünist liderler, Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetlerinde iktidara kalmayı başardılar. Bu liderler şimdi laik Türk seçeneğini tercih ediyorlar. Ancak, İslam köktendinciliği de hızla yayılıyor. Nüfuz konusundaki mücadele daha çok Türkiye ile İran arasında ve doğal olarak Azerbaycan merkez üzere şaşanıyor. Azerbaycan'da nüfusun çoğunluğu Şii'ler, Orta Asya cumhuriyetlerinde ve Türkiye'de ise Suni'ler teşkil ediyor. Yeni cumhuriyetlerin hemen hepsi, ya İslam Konferansı'na üyeliği garantiye aldılar ya da üyelik imkânlarını arıyorlar.

Körfez savaşı, Türkiye'nin Batı için stratejik önemini yeniden gösterdi. Sovyet imparatorluğunun parçalanması da bunu doğrulamış bulunuyor. Batı, eski Sovyet nükleer silahlarının kontrolü gibi konularda endişe duyarken, Türkiye, Müslüman bir ülkede Batı yanlısı ve demokratik bir hükümetle hem istikrar örneği, hem de hızla değişen Asya'da, Batının nüfuz ve düşüncesinin yayılması için bir kanal olarak büyük önem kazanmış bulunuyor."

VIII- SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Buraya kadar sunulanlar savaşta ve savaş sonrasında yaşanan olayların anatomisini sergiliyordu.

Gelecek nasıl olacak?

Saddam'ın geleceği nedir?

Irak'ın geleceği ne olacaktır?

Körfezdeki bunalımın geleceği acaba nasıl bir çözüme kavuşacak?

Ortadoğu'nun büyük sorunları nelerdir ve nasıl çözümlenecek?

Türkiye körfezde ve bölgede nasıl bir politika geliştirmelidir?

Bütün bu bölge ve dünyadaki yeni gelişmeler karşısında acaba nasıl bir düzen ortaya konulabilecek ve yeni dengeler nasıl kurulacak?

Yanıt bekleyen sorular çoktur ve çoğu şimdilik yanıtsız kalacak, çünkü bizce körfez krizi henüz bitmiş değildir.

Biz burada sadece geleceğe yönelik kişisel tihmin ve görüşlerimizi belirtmeye çalışacağız:

1- Irak'ın dramatik hali şimdi daha açık bir şekilde ortadadır: S.HOSEYİN hâlâ rejimini sürdürmek çabasında, işte ve dışta yaptığı bazı değişikliklerle iktidarda tutunabileceğini umuyor. Ne yazık ki bu umutsuz çırpınışı, halkın ızdırabını daha da artırmaktan başka bir sonuç vermemektedir.

2- Bugün Irak halkının mahkum olduğu anlaşılan ve savaşın yürütülüş biçimi ile körfez savaşı yüzünden Saddam'ın rejimine karşı uygulanan uluslararası politikanın ceremesini Irak halkı çekmektedir. Bizce bu yaptırımlar Saddam'ın siyasal geleceğini belirleyecek değildir.

3- Güvenlik Konseyi'nin Irak'a karşı yaptırımları yumuşatıp "insancıl yardım" yapmaya karar vermesi çok yerindedir.

4- Ortadoğu'nun asıl sorunları ele alınıp bir çözüme kavuşturulmadığı müddetçe, bu bölgede barışın sağlanması çok uzak bir ihtimaldir. Aslında bu sorunlar 1.Dünya Savaşından sonra başta İngiltere ve Fransa olmak üzere, diğer büyük Batılı devletler tarafından Ortadoğu haritasının çizilmesi ile başlamıştır. Arap ulusunu bölme siyaseti güdülmüştür.

5- Son zamanlarda ABD ve Ortadoğu'nun önde gelen bazı gazeteleri, Türkiye'nin Irak devlet başkanı S.HUSEYİN'in işbaşından uzaklaştırılması yolunda ABD yönetimi tarafından hazırlanan planı desteklemeye karar verdiğini öne sürmüştür. Kamuoyunda bu konuda bir telaşlar sürüyor. S. DEMİREL, bu düşüncede olmadığını açıklamıştır.ABD'nin süper güç olduğunu, ancak bu gücünü olur olmaz yerlerde kullanmaması gerektiğini savunuyor. "Saddam'ın geleceği benim işim değil, başka ülkenin iç işidir" demektedir.

6- Irak'taki fiili durum bu haliyle devam etmemelidir. Ancak bunun sadece Irak halkı tarafından gerçekleştirilmesi gerekir. Nitekim Bağdat'ta her an bir gelişme beklenebilir.

7- Aslında Ortadoğu'da birçok sorunun kolay ve kalıcı çözümünü demokrasiden geçmektedir.

8- Bölgede bir başka önemli konu da Körfez savaşında BM'nin oynadığı roldür. Bu örgüt etkinliğini muhafaza etmeli ve Irak'ın muhatapı olmaya devam etmelidir. Yalnız şunu belirtelim ki eğer BM'nin ve onun müeyyide organı Güvenlik Konseyinin çalışmalarında ve karar alınması ve uygulanması politikasında sadece Devletler Umumu Hukuk kuralları uygulanıyorsa, neden 45 seneden beri Arap-İsrail çatışması, Güney Afrika hükümetinin siyahlara karşı uyguladığı politika, Keşmir krizi gibi devam eden haksızlık karşısında, sadece göstermelik kararlar alınmış ve bunlar da ciddi bir şekilde uygulanmamıştır(30).

9- SSCB'nin çözülüp çökmesinden sonra bugün ABD artık dünyanın tek süper haline gelmiştir. Körfez savaşları ve SSCB'nin çözülüşünden sonra 40 yıllık siyasal

dengeler ve yeni bir dünya düzeni kurulmuş bulunmaktadır. Bu yeni düzenin henüz tam olarak gelecekte neler doğuracağını şimdiden tahmin edebilmek kolay değildir.

10- Tarih boyunca devletler savaştıktan sonra üç seçenikle karşı karşıya gelmişlerdir:

a) Bazı devletler savaştıktan sonra, eski statuquo'suna dönmeye çabalamışlardır. Örneğin İsrail.

b) İkinci seçenek, savaşı kazanan devletlerin örneğidir. Bunlar yeni bir kazanç gerçekleştirmek üzere, kendi ekonomik ve stratejik güçlerini askeri yöne döndürülmüldür. Örneğin Hitler Almanyası.

c) Üçüncü grup ülkeler, kazanana veya yenilene bakmaksızın ulusal gelişmeye çabalayanlardır. Ayrıca askeri harcamalardan da kaçınmışlardır. Örneğin Japonya.

Irak'ın, savaştan sonra bu seçeneklerden hangisini seçeceği henüz belli değildir.

11- Körfez krizi henüz bitmemiş olmasına rağmen, yakın gelecekte daha köklü ve daha kalıcı bir bunalımın ortaya çıkacağı söylenebilir. Bu da değeri gitgide önem kazanan "su" sorunudur.

Sonuç olarak, kriz ve savaş sırasında Saddam katı bir biçimde izlediği (Rusça dilinde) "Nyet" (Ret, hayır, olumsuz) politikasının yolaçtığı ekonomik, siyasal ve askeri tahribatların faturasını kimler ödeyecek?

Bu sorunun en sağlıklı yanıtı ancak gelecekte anlaşılabilirler.

D İ P N O T L A R

- (1) Bkz.Prof.Dr.Feridun ERGİN,Uluslararası Politika Stratejileri, İstanbul Üniversitesi, Güryay Matbaası s.9-10.
- (2) Milliyet Gazetesi, 17 Ocak 1992.
- (3) Bkz.Prof.Dr.Dogu ERGİL, Körfez Bunalımı, Gündoğan, Ankara, 1991 s.24.
- (4) A.g.e., s.29.
- (5) A.g.e., s.19.
- (6) Irak Dışişleri Bakanı Tarık AZIZ'in Arap Birliği Genel Sekreteri'ne gönderdiği 16 Temmuz 1990 tarihli not,Gizli Dosya, SALİGER Pierre Sectret Dossier (Gizli Dosya) E. Yayınları İstanbul 1991 s.187-189.
- (7) Bkz.Prof.Dr.Şükrü GOREL, Ortadoğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri, Ankara Üniversitesi 1979 s.33.
- (8) Bkz. Le Monde Diplomatique,Mars 1991, s.22.Les Ambitions de M.S.Hüseyin.
- (9) Prof.Dr.ERGİL, s.47.
- (10) Bkz. Milliyet Gazetesi,16 Ocak 1992 (Sami KOHEN'in yazısı).
- (11) Bkz.Prof.Dr. Seha MERAY, Uluslararası Hukuk ve Örgütler, El Kitabı, Ankara Üniversitesi 1977 s.243.
- (12) Selim EL-HOS,Lübnan Eski Başbakanı, AL-MAJALLAH Dergisi, No: 588, (Makale) s.24-25.
- (13) Gali ŞUKRU, Gazeteci-Yazar, ALVATAN-ALARABI Dergisi, No: 215 (Makale), s.3.
- (14) NPQ Dergisi, (Türkçe), Yaz 1991, s.176-181.
- (15) Rami HURİ, (Gizli Dosya) a.g.e., s.68-69.
- (16) A.g.e., s.79.
- (17) Bkz. Dr. Samir SALHA, L'Accord Libano-Israélien (Doktora Tezi), Nanterre Üniversitesi 1985 s.222.
- (18) Milliyet Gazetesi, 12 Şubat 1992.
- (19) Bkz.Sami KOHEN'in yazısı,Milliyet Gazetesi,17 Ocak 1991.
- (20) NPQ Dergisi, Körfez Savaşı ve Ortadoğu başlıkla yorumların incelenmesi.
- (21) Gali ŞUKRU, ALVATAN-ALARABI, No:227, s.20-21.
- (22) Milliyet Gazetesi, 12 Şubat 1992.

- (23) Prof. Dr. Mehmet GÖNLÜBOL, **Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma**, Ankara Üniversitesi, SBF. 1964 s.226-230.
- (24) Bkz. Prof. Dr. Ömer KUREKÇİOĞLU, **Türkiye'nin Arap Ortadoğusuna Karşı Politikası**, (1954-1970) Sevinç Matbaası Ankara 1972 s.15-21.
- (25) ERGİL, s.59.
- (26) Bkz. **Milliyet Gazetesi**, 16 Ocak 1992.
- (27) **Milliyet Gazetesi**, 17 Şubat 1990.
- (28) **Milliyet Gazetesi**, 17 Şubat 1990.
- (29) **Milliyet Gazetesi**, 17 Şubat 1990.
- (30) Bkz. Prof.Dr.Hüseyin PAZARCI, **Uluslararası Hukuk**, Ankara Üniversitesi SBF. 1989 s.117- 121.